

Oriental Journal of Philology**ORIENTAL JOURNAL OF PHILOLOGY**

journal homepage:

<http://www.supportscience.uz/index.php/ojp/about>**DISTINCTIVE FEATURES OF THE PARALLEL USE OF HUMAN AND TREE AS WELL AS PLANT IMAGES IN POETRY****Shahlo Adamboyevna Niyazmetova***Lecturer at Urgench Ranch University**Urgench, Uzbekistan***ABOUT ARTICLE****Key words:** parallelism, imagery, poetry, objects, emotional state.**Received:** 01.01.26**Accepted:** 02.01.26**Published:** 03.01.26**Abstract:** This article analyzes poetic examples of the parallel use of human and tree or plant imagery in Uzbek poetry. It explores the thematic, psychological, and aesthetic functions of parallelism. The semantic harmony between images is revealed through classical and modern literary samples.**SHE'RIYATDA INSON, DARAXT, O'SIMLIKLAR OBRAZI PARALLEL QO'LLANISHINING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI****Shahlo Adamboyevna Niyazmetova***Urganch Ranch universiteti o'qituvchisi**Urganch, O'zbekiston***MAQOLA HAQIDA****Kalit so'zlar:** parallellik, obraz, she'riyat, narsa-buyumlar, ruhiy holat.**Annotatsiya:** Ushbu maqolada o'zbek she'riyatida inson va daraxt hamda o'simliklar obrazining parallel qo'llanishiga oid badiiy misollar tahlil qilinadi. Parallellizm san'atining tematik, psixologik va estetik funksiyalari ochib beriladi. Mumtoz va zamonaviy adabiyot namunalari asosida obrazlar o'rtasidagi semantik uyg'unlik ko'rsatiladi.**СВОЕОБРАЗНЫЕ ОСОБЕННОСТИ ПАРАЛЛЕЛЬНОГО ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ОБРАЗОВ ЧЕЛОВЕКА, ДЕРЕВА, РАСТЕНИЙ В ПОЭЗИИ****Шахло Адамбоевна Ниязметова***Преподаватель Ургенчского университета Ranch**Ургенч, Узбекистан***О СТАТЬЕ****Ключевые слова:** параллелизм, образ, поэзия, предметы, душевное состояние.**Аннотация:** В данной статье анализируются художественные примеры параллельного использования образов

человека, дерева и растений в узбекской поэзии. Раскрываются тематические, психологические и эстетические функции параллелизма. На основе классических и современных произведений показана семантическая гармония образов.

Kirish. Adabiyotda inson tabiat bilan, ayniqsa daraxt va o'simliklar bilan ko'pincha parallellik asosida ifodalanadi. Bu usul she'riyatda estetik ta'sir kuchini oshirib, fikr va tuyg'ularni yanada teran ifodalashga xizmat qiladi. Tabiat obrazlari – daraxt, g'iyoh, gul, barg – insoniy his-tuyg'ular, ruhiy holatlar, hayotiy davrlar bilan parallellikda ishlatiladi.

Parallelizm san'ati she'riyatda qadimdan mavjud bo'lib, inson tafakkurining poetik ifodasi sifatida shakllangan. Inson va tabiat obrazlarining uyg'unligi, ayniqsa, daraxt va o'simliklar orqali berilgan insoniy fazilatlar, holatlar yoki ruhiy kechinmalarning aks ettirilishi o'zbek she'riyatining muhim xususiyatlaridandir.

Parallelizm san'ati o'zbek she'riyatida qadimiy badiiy vositalardan biri sifatida namoyon bo'ladi. Bu san'at orqali shoirlar inson va tabiat o'rtasidagi chuqur bog'liqlikni, ularning ruhiy va ma'naviy uyg'unligini yuksak badiiylik bilan ifodalaydilar. Jumladan, daraxt va o'simlik obrazlari inson tabiatining ma'naviy-majoziy ifodasi sifatida xizmat qiladi. Bu holat, ayniqsa, mumtoz hamda zamonaviy o'zbek poeziyasida keng ko'lamda namoyon bo'lgan.

Metodologiya. Tadqiqot jarayonida qiyosiy-adabiy tahlil, poetik-struktural yondashuv, semantik va kontekstual tahlil metodlaridan foydalanildi. Ogahiy g'azallari hamda Abdulla Oripov she'rlari asosiy manba sifatida tanlanib, inson va tabiat obrazlari o'rtasidagi badiiy parallelliklar tahlil qilindi.

Muhokama va natijalar. Tahlillar natijasida Ogahiy ijodida inson va tabiat obrazlari estetik va ramziy ma'noda uyg'unlashgani, Abdulla Oripov she'riyatida esa parallelizm ijtimoiy va ruhiy bosimni ifodalovchi vosita sifatida qo'llangani aniqlandi. Daraxt va o'simlik obrazlari orqali inson taqdiri, go'zalligi va zaifligi poetik shaklda yoritilgan.

Inson va tabiat orasidagi chuqur bog'liqlik she'riyatda ramziy va majoziy yondashuvlar orqali boyitiladi. Bu holat o'zbek she'riyatining mumtozidan tortib zamonaviy vakillarigacha (Ogahiy, A.Oripov) asarlarida kuzatiladi. Parallellik orqali inson ruhiyatining tabiat bilan uyg'unligi badiiy jihatdan teranroq yoritiladi.

1. Ogahiy asarlarida daraxt va inson qiyosiy ravishda bir xil hayot kechiruvchi mavjudot sifatida tasvirlanadi:

- "Ustina" radifli g'azal

Mushkin qoshining hay'ati ul chashmi jallod ustina,

Qatlim uchun “nas” keltirur “nun” eltibon “sod” ustina.

Qilg‘il tamosho qomati, zebosi birla orazin,

Gar ko‘rmasang gul bo‘lg‘onin payvand shamshod ustina.[1]

Ogahiyning mumtoz g‘azallaridan biri bo‘lib, unda nozik go‘zallik, majaziy qatl, va tabiat–inson obrazlarining poetik uyg‘unligi ifodalangan.

Ogahiy bu baytlar orqali ko‘zni, qoshni, qomatni nafaqat tashqi go‘zallik timsoli, balki taqdirga ta’sir etuvchi kuch, qaror chiqaruvchi hukm sifatida talqin qiladi. Parallellik orqali tasvir va ma’no birligi, kontrastlar orqali dramatism, shakl va mazmun uyg‘unligi yaratilgan.

2. Abdulla Oripov esa inson hayotining murakkabliklarini tabiat bilan uyg‘un holda beradi:

“Xatolaring kerak ularga” nomli she’ridan bir baytini tahlil qilamiz:

Xatolaring kerak ularga,

Shox novdangni darhol butarlar.

Tag’in kunni ulab tunlarga,

Xato qilishingni kutarlar [2].

Bu she’rda inson obrazining daraxt/novda bilan qiyosiy tasviri berilgan bo‘lib, insoniy holatlar, jamiyatdagi bosim va muomala o‘simliklar hayoti orqali paralel tuzilmada ifodalangan.

Bu yerda inson - daraxt, xato - egilgan shox, jazolash - butash kabi parallellik asosida obrazlar o‘zaro bog‘langan.

2. Semantik parallellik:

- “Xatolaring kerak ularga” - ya’ni jamiyat yoki muayyan kuchlar insonning xatolarini izlaydi.

- “Shox novdangni darhol butarlar” - bu satrda o‘simliklarga xos parvarish vositasi (butash) obraz sifatida qo‘llanilib, insonning xatolari jazolanadi degan ma’noni anglatadi.

- “Kunni ulab tunlarga” - ya’ni doimiy kuzatuv, tuni bilan nazorat qilish.

- “Xato qilishingni kutarlar” - bu satr ichki ruhiy bosim, ijtimoiy kuchlarning tayyor turgan munosabatini bildiradi.

Bu satrlar orqali inson hayoti va daraxt hayoti o‘rtasida parallellik yaratiladi.

3. Poetik-kompozitsion funksiyasi:

- Shoir daraxtga oid parvarish jarayonini - butashni inson hayotiga ko‘chiradi.

- Jamiyat, tizim yoki muhit insondan xato kutadi, uni kesishga tayyor turadi - bu nihoyatda chuqur ijtimoiy-falsafiy mazmun kasb etadi.

- Parallellik vositasida tanqidiy va ezgulik orasidagi qarama-qarshilik beriladi: tashqi ko‘rinishda tuzatish bo‘lsa-da, aslida bu jazolash, ruhiy bosim.

Abdulla Oripov ushbu she'rda inson va daraxt obrazlarini poetik parallellik orqali bog'lab, insoniy xatolar va ularga jamiyatning qattiq munosabatini o'tkir badiiy vositalar bilan ifodalaydi. Parallellik bu yerda nafaqat tasviriy, balki ma'naviy, ijtimoiy va ruhiy bosqichlarda ham ishlaydi.

Xulosa. Xulosa qilib aytganda, inson va tabiat, xususan, daraxt va o'simliklar obrazlari parallelligi o'zbek she'riyatida qadimdan shakllangan barqaror poetik an'ana sifatida namoyon bo'ladi. Parallelizm san'ati orqali shoirlar inson ruhiyati, hayotiy kechinmalari va ijtimoiy munosabatlarini tabiat obrazlari bilan uyg'un holda ifodalab, badiiy tafakkurning estetik imkoniyatlarini kengaytiradilar.

Ogahiy ijodida inson va tabiat obrazlari ko'proq estetik-majoziy uyg'unlik asosida talqin etilib, go'zallik, nazokat va taqdir masalalari ramziy shaklda yoritiladi. Abdulla Oripov she'riyatida esa parallelizm zamonaviy ijtimoiy-falsafiy mazmun kasb etib, inson hayotidagi bosim, nazorat va ruhiy ziddiyatlar daraxt va o'simliklar hayotiga xos jarayonlar orqali ifodalanadi. Bu holat parallelizm san'atining tarixiy rivojlanish jarayonida mazmun va vazifa jihatidan boyib borayotganini ko'rsatadi.

Tadqiqot natijalari shuni tasdiqlaydiki, inson va tabiat obrazlari parallelligi nafaqat tasviriy vosita, balki chuqur ma'naviy, ruhiy va ijtimoiy mazmunga ega badiiy usuldir. Ushbu poetik hodisa o'zbek she'riyatining mumtoz va zamonaviy qatlamlarini o'zaro bog'lab, adabiy an'ananing uzviyligini ta'minlaydi. Kelgusida mazkur masalaning boshqa shoirlar ijodi misolida kengroq o'rganilishi parallelizm san'atining badiiy-estetik imkoniyatlarini yanada to'liqroq ochib berishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Oripov, A. Saylanma. – Toshkent: Tafakkur, 2018.
2. Rasulov, B. She'riy san'atlar va ularning badiiy vazifalari. – Samarqand: SamDU, 2015.
3. <https://tafakkur.net/ustina-radifli-gazal/muhammad-rizo-ogahiy.uz>.